

Magyarul tanulók. Magazin magyarul tanulóknak

Magazin für Ungarischlernende / Magazine for Learners of Hungarian

(Bécs, 2004. I./1. szám)

Újdonság a magyar mint idegen nyelv oktatásának piacán

A maga nemében egyedülálló publikációval bővült a magyarra mint idegen nyelvvel és kultúrával foglalkozó kiadványok köre: 2004 derekán világot látott a bécsi kiadású, évente kétszer megjelenő, *Magyarul tanulók* című nyelvi magazin első száma. Mindenképpen üdvözlendő ez az úttörő vállalkozás, mert elsőként kísérel meg rendszeresen megjelenő magazin formájában – részben folyóiratszerűen, részben tananyag-jelleggel – Magyarországról, a magyarokról és a magyar nyelvről ismereteket közölni magyarul tanuló külföldiek számára.

Kitekintés: igények és célok a modern idegennyelv-tanulásban

A modern idegennyelv-oktatás alapvető és szoros értelemben vett tárgya lényegében két kategóriába sorolható: egyfelől a *nyelvi rendszerek* ismeretét és használatát tanítjuk (lexika, grammatika, nyelvi funkciók, fonológia), másfelől azokat a *nyelvi készségeket* fejlesztjük, amelyekre szüksége van a nyelvtanulónak ahhoz, hogy a szóbeli és írott kommunikáció minél hatékonyabb szereplőjévé váljék – legyen képes a tanult idegen nyelven információt közölni beszédben és írásban, illetve megértsen olvasott és hallott célnyelvi szövegek által közvetített tartalmakat. A nyelvvoktatás ugyanakkor – többek között – az *interkulturális kommunikációt* is szolgálja, amennyiben a kultúrák közti párbeszédet, egymás megismerését segíti elő. A magyar mint idegen nyelv oktatásához kapcsolódó munkák történetében túlsúlyban van a nyelvi rendszer tanítására vonatkozó kérdésfeltevés mind a tankönyvírás, mind a szakirodalom területén, és csak manapság kezd az érdeklődés középpontjába kerülni a készségfejlesztés és a kultúrákövetítés. Rendkívül fontos és sürgető feladat olyan módszertani eszköztár kialakítása, s olyan írott és szóbeli szövegek kutatása és kifejlesztése, illetve ezek beemelése a tanítási folyamatba, amelyek a produktív és receptív készségek fejlesztését, a tartalom-alapú kommunikációt célozzák, s e tartalmak és képességek gyakorlati alkalmazását segítik elő.

A modern nyelvtanulás célja, hogy a diák képes legyen sikeresen részt venni a célnyelven folyó közléscserében; ehhez a nyelvi rendszerek tanulásán kívül elengedhetetlen olyan technikák és tartalmak megismerése, amelyek lehetőséget biztosíta-

nak ahhoz, hogy a tanuló sikeresen nyilváníljon meg a valós élethelyzetekben és az azokat reflektáló gyakorlatok folyamán: tudjon például társalogni és e-mailt váltani ismerőseivel, megérteni az időjárás-jelentést vagy aktuális és érdekes eseményekről tájékozódni a különböző kiadványokban.

A „Magyarul tanulók” című kiadvány célja

A *Magyarul tanulók* a modern idegennyelv-tanulás igényeit korszerű módon kívánja szolgálni, hiszen különböző tematikájú és műfajú, a magyar mindennapokkal kapcsolatos szövegeket és hozzájuk kapcsolódó magyarázatokat, feladatokat nyújt magyarul tanuló külföldi felnőttek számára. Kovács Tünde főszerkesztő előszava szerint a kiadvány elsődleges célja „élvezetesebbé tenni a magyartanulást”. A magazin önállóan, szabadidejében is forgathatja az olvasó, vagy akár szervezett tanórák keretében is feldolgozhatja a benne található olvasmányokat. Ujváry Gábor ugyanakkor Magyarország EU-csatlakozásának jelentőségét emeli ki a beköszöntőben, és a folyóirat kultúraközvetítő szerepére, valamint a magyar nyelv várható fölértékelődésére hívja fel a figyelmet.

A magazin elsődlegesen a tankönyv ízű szövegektől eltérő jellegű, helyenként autentikus, de minden esetben tartalom-alapú olvasmányok közlését tűzi ki célul, amelyek eredeti, aktuális és érdekes témákban közölnek információt a Magyarországon időszerű kérdésekről – külföldieknek. Másodlagos céllal az egyes szövegekhez kapcsolódó magyar–német–angol nyelvű szöszedet és feladatok formájában a nyelvi rendszerek (szókincs, nyelvtan) tanítását szolgálja. Az olvasott szöveg megértését mint készséget csak harmadlagosan, korlátozott mértékben fejleszti az olvasmányokhoz kapcsolódó kis számú szövegértési feladat, illetve a szövegek extenzív feldolgozását tanórai kiegészítésre bízzák a szerzők.

A kiadvány felépítése és tartalma

A *Magyarul tanulók* 44 oldalas, A4-es lapméretű, tetszetős, színes magazin. A rendkívül igényes folyóirat viszonylag borsos áráért (6,95 euró/1840 forint) kárpótol a gyönyörű szedés, a világos tagolás és a kiváló minőségű illusztrációk. A 2004. tavasz-nyár/1. szám belső borítójáról megtudhatjuk, hogy a magazin kiadója és főszerkesztője Kovács Tünde, aki a magyar mint idegen nyelv tanításában többéves tapasztalattal rendelkezik, s a számban szereplő olvasmányokat egy „több országban élő szakmai csapat együttműködésével” állította össze. A lapot Budapesten nyomták, Bécsben adták ki, ott terjesztik, de a kiadónál megrendelhető postán is.

A címlapon az egyes cikkek kedvcsináló illusztrációi láthatók, és ízelítőt kapunk a tartalomból, a hátsó borítón pedig a 2004-es év második felére vonatkozó képes győri programajánló szerepel. A háromnyelvű (magyar, német, angol) *Beköszöntő*

és *Előszó* után található a tartalomjegyzék és az őszi előzetes. A szalagcímek változatos képet ígérnek a magyar közélet különböző aktuális témáiról és szereplőiről, kiemelt szerepet biztosítva Magyarországnak EU-csatlakozásának. Az országismereti anyag elsősorban Győrrel kapcsolatban felmerülő témákat érint. A város kiemelt szerepe minden bizonnyal az Ausztriához való közelségével magyarázható. Az őszi szám előzetese hasonló témaválasztást vetít előre (közéleti szereplők: Náray Tamás divattervező és Malek Andrea színművész; a bemutatott város: Szentendre).

A szintén itt feltüntetett jelmagyarázatból kiderül, hogy a lapban szereplő szövegek különböző nehézségi fokokat képviselnek: a közlekedési jelzőlámpa színeinek megfelelően a „nehezebb szövegeket” piros, a „közepesen nehéz szövegeket” narancssárga, a „könnyebbeket” zöld szín jelzi. Általánosságban megállapítható, hogy négy rövidebb írás nagyjából gyenge középhaladó, kilenc közepesen hosszú szöveg erős középhaladó, és öt hosszabb olvasmány haladó szintűnek felel meg. A nyelvi szinteket a mondat- és szöveghosszúságon kívül a lexikai és a grammatikai terheltség mértéke, valamint a szöveg szerkesztettségének bonyolultsági foka határozza meg. Az egyes szövegek ismeretlenek megítél, ám a szövegértéshez feltétlenül szükséges lexikáját a szintnek megfelelő színnel szedik, és háromnyelvű szószedetben listázzák. Egyes olvasmányokat feladatok követnek (1. a későbbiekben).

Az első szám szövegei hét nagy rovatba rendeződnek. A *Sajtófigyelő* autentikus és aktuális újsághíreket tartalmaz a *Népszava* és a *Délmagyar* 2004-ben megjelent számaiból, amelyek mindegyikét háromnyelvű szószedet és *Feladatok* követik. Az írások olyan változatos témákat ölelnek fel, mint az észak-déli közlekedési folyosó magyarországi szakaszának építése, a tartós gyermekkori fejfájás, a Szent-Györgyi Albertől elnevezett Malév-gép és az orvosi pálya helyzete Magyarországon.

A *Fókuszban* című rovat az Európai Unióval kapcsolatos adatokat közöl: az EU 25 tagállamának egyes adatait táblázat szerepelteti, az *Uniós legek* és a *Tudta-e?* rovat pedig pontokba szedett egyéb tényeket közöl szószedet és feladatok kíséretében. A *Nyereményjáték* két mozaikdarabokra szedett festménnyel kapcsolatos kérdésekre várja a választ; a helyes megoldás beküldői között virtuális képeslapokat sorsolnak ki Győrről.

Az *Országismeret* riportok és interjúk keretében nyújt hasznos és érdekes információkat Magyarországról; ezeket a szövegeket feladatok nem, csak szószedet követi. Az első szám *Tájak, városok* összeállítása Győrrel foglalkozik. A hosszabb lélegzetvételű bevezető cikk bemutatja a várost; a város jelképéről, a barokk stílusról, a Győri Balettről és a Hotel Rábáról pedig rövidebb írások mesélnek. Az olvasmányokhoz két nyereményjáték kapcsolódik: beküldhető egy barokk műalkotás rövid bemutatása és egy mellékelt győri térkép alapján elkészített útvonalleírás (a Győri Balett előadására szóló jegyek, valamint szállás, illetve vacsorameghívás nyerhető a Hotel Rábában). Egy hosszabb cikk körképet vázol fel a győri polgárok-

nak Magyarország EU-tagságához fűződő elvárásairól, az utolsó riport keretében pedig ellátogathatunk egy győri szépségszalomban. A rovatot a halászlé receptje zárja.

A *Nyelvtan* című egység egy sajátos ún. „almafa”-elméletet mutat be, és a szóképzésre, illetve egyes főnévi igenes szerkezetek képzésére vonatkozó grammatikai és funkcionális ismereteket közöl feladatok kíséretében. Kovács Tünde almafa-elmélete a hagyományos magyar nyelvtan statikus, a magyar nyelvtani rendszert problematikus lefedő szemléletének módosítások nélküli reprodukciója. A modell a „magyar nyelvet háromágú almafaként [képzeli] el. A fa törzse egyben a szótó is, amely lehet főnév, melléknév, számnév, ige vagy bizonyos esetekben névmás is. Az első ág a képzőket, a második a jeleket, a harmadik pedig a ragokat jelképezi. Az ágak elnevezése [...] a toldalékolás sorrendjének felel meg [...] A kivételeket (mosolygó) kukaccal [jelölik].” A háromféle toldalék hagyományos meghatározása nemcsak a magyar mint idegen nyelv szemléletét mellőzi, de a magyar grammatikai rendszer valós működését sem tükrözi híven, gondoljunk csak az olyan furcsaságokra, mint például a főnévi igenévi, a *-va/-ve*, a *-szor/-szer/-ször*, az *-ék* végződéses vagy a birtok toldaléka. A szóképzés esetében igaz ugyan, hogy a felsorolt képzők egy lehetséges funkciója foglalkozásnevek gyártása, ugyanakkor az a probléma merül fel, vajon a magyarul tanuló diák (és az anyanyelvi beszélő) szótókból és képzőkből rakja-e össze a foglalkozásneveket, vagy készen gyártott nyelvi panelként tanulja és tárolja-e őket a mentális lexikonban (valószínűleg az utóbbiról van szó). Fontosabb kérdés, hogy mennyire produktívak ezek a toldalékok – erről azonban nem esik szó. Mindenesre örvendetes tény, hogy szerepelnek a toldaléktalan és igeikötő nélküli főnévi igenévvvel álló szerkezetek (*tessék, tilos, szabad, lehet, kell* + főnévi igenév), hiszen ezek a nyelvtanilag egyszerű felépítésű alakzatok alapvető beszédszándékokat fejtenek ki. A szórendi problémákra és az ágens kifejezésére azonban nem tér ki a magazin. A szerkezeteket a különböző közlekedési táblák és egyéb kiírások/kijelentések kapcsán mutatja be és tanítja (pl. *Behajtani tilos! – Fűre lépni tilos! – Ebben a nagy melegben sok vizet kell inni.*)

A *Tarka-barka* részben játékos nyelvi feladatok szerepelnek a bemutatott grammatika és lexika gyakorlására, bár a keresztretjvény tulajdonképpen fordítási feladat, és jelen formájában megoldhatatlan, a foglalkozásokat a munkaeszközökkel párosító feladat pedig felső nyelvi szintek tudását igényli (vagy szótározást) – a nyelvi szintre viszont nem történik utalás.

A *Portrétár* három riportnak ad helyet: az első Dalos György író-történészt faggatja élete és munkássága alakulásáról, a második Csisztu Zsuzsa műsorvezető egy átlagos munkanapját mutatja be, a harmadikban pedig egy szudáni születésű, Magyarországon élő családanyával ismerkedhet meg az olvasó. A szövegeket szószedet kíséri.

Az *Élethelyzetek* a mindennapi életben gyakori szituációkhoz kíván hasznos segítséget nyújtani: az első szám egy álláshirdetést és egy ahhoz kapcsolódó önéletrajzot közöl szöszedetettel. Az újság hátsó borítójának belső oldalán a feladatok megoldókulcsa található.

A kiadvány tananyag-jellege

Az olvasás jó befektetésnek bizonyul a nyelvoktatásban. Ha megfelelő szövegeket olvastatunk diákjainkkal, s ezeket megfelelő módszertani apparátus működtetésével használjuk fel a tanításban, a nyelvtanulás több részterületére kiható eredményekkel számolhatunk. Elsősorban képesek lesznek a diákok elolvasni olyan magyar nyelvű szövegeket, amelyekkel a hétköznapi élet során találkoznak (pl. a munkájuk és életvitelük kapcsán vagy szabadidős olvasmányként), másodsorban a motivált olvasás közben nyelvet sajátítanak el, tanulmányozhatják a nyelvi rendszereket, mintát és információt kapnak írott szövegek alkotásához, és végül érdekes témákkal találkozhatnak, amelyek társalgást, vitát generálhatnak.

A *Magyarul tanulók* esetében mind tananyag-írói, mind kiadói szempontból megfontolandó, mit és miért akar olvasni a tanuló. Elsődleges szempont, hogy ki kell elégíteni a célközönség – magyarul tanuló, Magyarország iránt érdeklődő külföldi felnőttek – speciális igényeit. Amellett, hogy a szövegek országismereti témákkal foglalkoznak, fontos, hogy ne írjanak elő komoly történelmi és kulturális háttértudást, mert az nehezíti a megértést. Az olvasmányoknak ezenfelül változatos témájúnak és könnyen személyesíthetőnek kell lenniük, továbbá különböző műfajokat kell modellelniük, hogy felkeltsék a tanulók érdeklődését, és tartalmunknál, funkciójuknál fogva lekössék figyelmüket, *elcsábítsák* őket. A motivációt ugyanakkor a szöveg *hasznosíthatósága* is fokozhatja, amennyiben reális élethelyzeteket tükröz. A magazin összeállítása megfelel a fenti követelményeknek, hiszen szövegei valós és aktuális, a magyar közélettel kapcsolatos híreket és adatokat közölnek, ugyanakkor olyan közérdekű témákat is felvetnek, mint például a gyermekbetegségek, a ma divatos szakmák, a szépülés fortélyai vagy a halászlékészítés, és olyan érdekes emberekről és eseményekről tájékoztatnak, mint például egy külföldi asszony beilleszkedése Magyarországon vagy egy Malév-gép elnevezése. A legtöbb olvasmány kulturális vonatkozásainak megértéséhez elegendő az átlagos európai műveltség, vagy ha mégsem, a szöveg magyarázattal szolgál az esetleges hiányosságok pótlásához (pl. Szent-Györgyi Albert). Az írások a rövid hírtől és a hosszabb beszámólótól kezdve a riporton és interjún keresztül az álláshirdetésig és az önéletrajzig sokféle olyan műfajt bemutatnak, amelyek a valós életben előforduló olvasáskor szóba jöhetnek.

A tartalomtól kívül nagyon fontos az olvasmány szintézisére: a nehezen érthető szöveg elbátortalanítja és kedvét szegi a diákoknak. A pedagógiai szövegek ugyan-

akkor sokszor természetellenes, inkoherens nyelvvel operálnak, az autentikus anyagok viszont a nyelv szüretlen egészét zúdíjtják a tanulókra. A *Magyarul tanulók* úgy próbál egyensúlyt teremteni a szövegek természetes magyarossága és az adott nyelvi szintbeli képességek, valamint a tanulók érdeklődési köre között, hogy az alsóbb nyelvi szinteken rövidebb és egyszerűbb autentikus szövegeket és az élőnyelvihez közelebbi, de a megfelelő szintre szabott informatív olvasmányokat nyújt.

Az olvasott szöveg megértésének fejlesztésekor a megfelelő szöveg és az adekvát feladatok kiválasztása egyaránt fontos. Ha különféle technikákat és gyakorlat-típusokat alkalmazunk, az olvasásra szánt szöveget jól körül tudjuk járni, és alaposan ki tudjuk aknázni a benne rejlő lehetőségeket. Mindeközben a tanuló többféle módon feldolgozza a nyelvi anyagot, olvasástechnikája fejlődik, tanul. Az olvasás receptív, de nem passzív készség: ha a tanuló nem érti meg, mit jelentenek a szavak és kifejezések, mi mellett/ellen érvel vagy mit állít a szöveg, és ha nem alakítja ki a diák személyes viszonyát/véleményét az üzenettel kapcsolatban, nem jut el a szöveg mélységeihez, és a hordozott tartalmak nem épülnek be nyelvi tudatába. Következésképpen érdemes beilleszteni a szöveget egy hosszabb folyamatba, amelynek olvasás előtti, olvasási és olvasás utáni szakaszai vannak.

A *Magyarul tanulók* nem képvisel egyértelmű álláspontot abban a tekintetben, milyen mértékben kíván segédeszközként funkcionálni az olvasáson keresztül történő magyartanuláshoz. Az első két rovatban feladatok követik a szövegeket – a tananyagokhoz hasonló módon, és a *Nyelvtan*, illetve a *Tarka-barka* rovat kifejezetten grammatikát tanít. A további három rovat szövegei esetében azonban az olvasóra bízva az újság, mihez kezd az olvasmányokkal – egy szokásos folyóirat mintájára –, noha szöszedet e cikkek után is található. Némi magyarázatot nyújthat az a tény, hogy míg a *Sajtófigyelő* és a *Fókuszban* híreket és adatokat közöl, azaz könnyen beazonosítható információk egységekből áll, addig az *Országismeret*, a *Portrétár* és az *Élethelyzetek* riportokat, interjúkat és egyéb kiterjedt olvasást igénylő írásokat tartalmaz.

Amennyiben a magazin behatóan, szisztematikusan és professzionálisan kíván foglalkozni a szövegértéssel, egyfajta következetességet kell vállalnia, és körültekintőnek kell lennie. A szövegtípusnak megfelelően minden cikk esetében segítenie kellene a feldolgozást. Első lépésben ajánlatos volna olvasás előtt bevonni a tanulót a szöveg tematikájába, így a diáknak alkalma nyílna megelőlegezni az olvasmány tartalmát, könnyebben megértené azt, és érdekelttbbé válna az olvasásra. Második lépésben tanácsos az olvasmányt extenzív és intenzív módon is feldolgozni, hogy elősegítsük a szövegértést. Mivel ebben az esetben az elsődleges cél a tartalomért való olvasás és nem az új grammatika vagy lexika bemutatása, a feldolgozás során a tartalmi megközelítésnek elsőbbséget kellene élveznie a nyelvi feldolgozáshoz képest, vagyis a szöveg mondanivalójának megértését elősegítő gyakor-

latoknak (bizonyos információ megszerzése, a lényeg megértése, a részletek megértése stb.) fontosabb szerepet kellene szánni, mint a nyelvtant és szókincset tanító feladatoknak. Harmadik lépésben tovább lehetne lépni az olvasmány kiterjesztése felé olyan kommunikatív feladatok formájában, amelyeknek során a szöveg tartalma kiindulópontként szolgál írásbeli vagy szóbeli kommunikációhoz.

A *Magyarul tanulók* esetében az olvasmányt megelőző és a feldolgozást követő feladatokkal egyáltalán nem találkozunk, a szöveg közlendőjére vonatkozó gyakorlatokat csak helyenként, ám olyankor is korlátozott mértékben találunk. Az első két rovatban fellelhető feladatok többsége a szövegek grammatikájára és lexikájára vonatkozik: szöszedetet, valamint nyelvtani és szókincsfejlesztő kiegészítő és feleletválasztós gyakorlatokat szerepeltet. A szövegértéses és a nyelvi rendszerekre irányuló feladatok sokszor nem elkülönülten jelennek meg, és a magazin további rovataiban teljesen eltűnnek. Talán szerencsésebb lett volna a magazinból kissé kilógó *Nyelvtan* és *Tarka-barka* rovat megkérdőjelezhető érvényességű és metodikájú feladatai helyett több szövegértést fejlesztő gyakorlatot beiktatni az egyes olvasmányok köré.

A probléma tehát a kiadvány kettős, egymással nem összhangban álló arculatában rejlik: a magazin folyóirat-jellegéből adódóan érdekesítő olvasmányokat közöl, amelyeket közlendőjük miatt szeretnénk elolvasni; értelemszerűnek látszik tehát, hogy a magazinnak tananyag-jellegénél fogva az íráskor mondanivalójának feldolgozását kellene elsődlegesen szolgálnia. Ezzel ellentétben az olvasmányokhoz kapcsolódó kiegészítőben a szókincs- és nyelvtanulás kap domináns szerepet, nem a szövegértés elősegítése, illetve a meglévő tudás megerősítése és alkalmazása.

Összegzés

A *Magyarul tanulók* formabontó újdonság a magyar mint idegen nyelv és kultúra oktatásával foglalkozó kiadványok között. Noha szemléletében és módszertanában továbbfejlesztést igényel, kultúrákövetítő szerepe, aktuális, érdekes témájú és autentikus olvasmányai, rendkívül igényes szerkesztése és minősége, valamint nyelvi magazin-jellege miatt feltétlenül üdvözlendő vállalkozás és követendő példa a szakmában.

Megrendelhető a kiadónál: A-1195 Wien, Pf. 60 vagy www.magyarultanulok.com, illetve abo@magyarultanulok.com címen.